

DENİZE DOĞRU

ÖTEKİLEŞTİRMEYE KARŞI BİR ÇOCUK KİTABI

Mavisel YENER

www.maviselyener.com

Ayla Çınaroğlu çocuklar için yazarken “kalbinde dünyayı taşıyan” bir yazar. Yazarın son kitabı Denize Doğru, elli sayfalık bir öykü; masalsi bir damarı da var. Manzum olarak yazılması kitaba farklı bir boyut katmış.

Kitabın iki kahramanı var aslında. Kahramanlardan biri Esmâ; on üç yaşında doğuştan ortopedik engelli bir çocuk. Çevresinden yardım almadan yaşaması zor. Ailesi yoksul olduğu için, yaşamını kolaylaştıracak gereçleri yok. Bir gün babası yolda bulduğu bir deniz topunu Esmâ'ya getirir. Esmâ ilk anda çok mutlu olur. Topu atıp tutmaya başlar, fakat bir kezinde tutamaz, yuvarlanıp gider top. Annesi, babası koşup gelirler, eline yeniden verirler topu. Fakat Esmâ'nın içi bir hoş olmuştur, top oynamak onun için bir düşür aslında. Topa sarılıp öylece kalır. Sonunda topun havasını boşaltmaya karar verir, onu kıvrıp katlar ve yatağının altında bir köşeye saklar. Top oynaması yoktur, kırgındır aslında yaşama. “Bilse de gücün kaslarla sınırlı olmadığını/bir yanılla küskündü, kırgındı/Çevresine sezdirmekten kaçınsa da/yürüme, koşma özgürlüğüne prangalar vuran/bu acımasız engelle yaşama katılası yok gibiydi/ dar çevresinde, bir kendi vardı engeli.”(s, 28) Büyük kentte okuyan ablası Belma, Esmâ'nın “yürüyen yansı”dır. Tatillerde kardeşinin yanına gelir, bütün bildiklerini ona öğretir, yeni kitaplardan, yeni deneyimlerden söz eder ona. O tatilde de böyle olur. Ne ki, daha bir hafta geçmeden Belma'nın okul müdüründen bir mektup gelir. Belma okulda çok başarılı olduğu için “Gençlik Yaz Kampı”na davet edilmiştir. Belma buna sevinir, ama kırık bir sevinçtir onunki. Kardeşi yatakta bir kış boyu beklemişken kampa gitmek ona ağır gelir. Esmâ, ablasının kampa gitmesinden yanadır. Söndürüp yatağının altına sakladığı top bir işe yarayacaktır böylece; deniz topunu ablası kampta kullanabilecektir. Ablasına topu verdiğinde, ablası okul müdürüne yanıtını verir. Bu yanıtın ne olduğunu çok geçmeden öğreniriz. Ablası kardeşiyle birlikte olabilmek ve ona yaz boyunca öğretmenlik yapmak için kampa gitmeyi reddetmiştir. Fakat, okul müdüründen şaşırtıcı bir yanıt gelir. Esmâ'yı bir sonraki yıl okula çağırılmaktadır. Belma bunun olamayacağını uygun bir dille anlatır; der ki: “Ah, ne güzel, ne iyi olurdu. Bilseniz ne çok yalvardık, üsteledik ama, ne yazık ki kardeşim gelmek istemiyor okula. Annemin ya da babamın sırtında. Yük olmak istemiyor hiç kimseye”(s. 39). Müdür bey asıl sürprizini o zaman yapar: Esmâ için bir tekerlekli sandalye almıştır. Kampa ve okula Esmâ'yı beklemektedir. İki kardeş coşkuyla yola çıkarlar; kampta karşılaştıkları, Esmâ'yı daha da şaşırtır. Çünkü orada pek çok engelli genç vardır. Yazar bakın bunu nasıl aktarıyor okuruna: “Kampa ulaştıklarında, biri daha, biri daha, biri daha... Kamp, birçok engelli toplandı bir araya. Yeni arkadaşlıklar, yeni A Denize Doğru Ötekileştirmeye karşı bir çocuk kitabı sevinçler demektir; temiz, yepyeni bir özgürlüğe hasta bacaklara. İşte şimdi tüm gerçekliğiyle, hazır dılar birlikte engelleri aşmaya. Dile geldikçe, paylaştıkça artık önemsizdi, birikmiş, derinlerde gizlenmiş acılar, yürek acıtan kuşkular, sorunlar”(s. 43). O arada, yanlarında götürdükleri deniz topu da “yeni bir yaşama başlar gibi, derin soluklarla, yeniden şişmeye” başlar. Denizin kokusunu duyunca nasıl da sevinir... Çocuklar ona parmak uçlarıyla dokundukça mutlu olur, özgürdür artık... Tıpkı Esmâ gibi... Denize kavuşmuştur deniz topu; hiç ayrılmamak üzere, uzaklara çok uzaklara gider. Esmâ da ruhsal özgürlüğüne kavuşmuştur. O da özgürdür, yaşamı sevmeye başlamıştır... Tıpkı deniz topu gibi... Umutları, düşleri vardır onu çok uzaklara taşıyacak. Karamsar duyguları yerini yaşam sevincine bırakmıştır. Ayla Çınaroğlu'nun kendi tasarım ve çizimleri de çocukları düşsel bir dünyaya çekiyor.

Öykünün iki kahramanı var demiştik; biri engelli Esmâ, diğeri deniz topu. İkisinin de ayrı ayrı öyküleri yavaş yavaş, bir sarmal gibi birbirine dolanmış ve sonra ustaca bir teknikle yeniden sarmal açılmış ve herkes kendi yolunda ilerlemiş. Başladığımız yere geri dönmüyoruz sonda, çünkü yaşamın değişim olduğunu biliyoruz. Top'un öykü boyunca neler duyumsadığını, neleri yaşayıp hayal ettiğini

okurken bir yandan da Esmâ'nın yaşadıklarının ayırımına varıyoruz. Okur isterse iki bağımsız öykü de yapabilir belleğinde bu metni: Deniz Topu'nun Öyküsü, Engelli Esmâ'nın Öyküsü. Betimlenen, anlatılan top mudur, Esmâ mıdır? İki de birbirlerinin yerine geçmiştir belki de. Mutsuz deniz topu yeniden şişirilince "Başardım, başardım işte..." diye düşünür, bu aslında Esmâ'nın iç sesidir.

Çocuk okura yürüyemeyen bir çocuğu, duygu sömürsü yapmadan anlatmak gözlem ve çözümleme alanlarında ustalık gerektirir. Ayla Çınaroğlu, çocuk okuru tedirgin etmeyen bir yumuşaklıkla her şeyi sezdiriyor. Engelli bireyin "niçin ben?" sorusunu sıklıkla sorduğunu ve bu sorunun mutsuzluk getirdiğini iyi bilen Çınaroğlu, sezdirme yoluyla, inceltmiş bir duyarlılıkla, bu sorunun yanıtını vermiş oluyor. Okuduklarımız denizine kavuşamayan deniz topunun duyguları mı, yoksa da Esmâ'nın duyguları mı... bu sarmal içinde, keyifli bir öyküye tanık oluyoruz. Metinde, deniz topuna yüklenen işlev çok önemli. Top, bir yabancılaştırma etmeni olarak da kullanılmış. Olması gerektiği yerde ol(a)mayan deniz topu, bilinen bir gerçeğin ilk kez görülüyormuş gibi yadırgatarak, şaşırtarak verilmesinde aracı olmuş. Denize Doğru, "Kime engelli denir?" sorusunun yanıtını düşünmeye yönlendiriyor. Bu sorunun en güzel yanıtını satırlarda buluyoruz: "Sayısız engelle kuşatılıydı yaşam. Bu engelleri aşabilmenin yolu mantığı kuşatan engellerden kurtulmakla başlıyordu."(s,29)

"Engelli" olarak adlandırılan bireyin toplumsal diyalektiğin bir parçası oluşunu da okuyoruz kitapta. Birey kişisel olarak var olmuşsa, onu toplumsal duruşundan ayırmak "engel" in en büyüğü belki de. Yazar özellikle bu konuya dikkat çekmiş. Konunun felsefi, sosyal ve hatta siyasal boyutlarda bir alana yayılacak kadar geniş olmasına karşın, çocuk okurda estetik haz uyandırmak ve düşündürme işlevi yüklemek, sonra da gerisini araştırmayı okura bırakmayı yeğlemiştir. İnsanı diğerine ötekileştiren her türlü ayırımına karşı duruyor bu satırlar. İnsanoğlunun "dayanışma" ile her şeyi çözebileceğinin iyi bir örneği Esmâ'nın öyküsü.

Çınaroğlu'nun görme engelli yaşlı bir teyzeyi anlattığı Mut Teyzenin Bahçesi isimli bir yapıtı da var. Onda da her türlü ötekileştirmeye karşı duruyor. Denize Doğru, zihinlere çakılan engelli imgesini değiştiriyor. Onların mücadelelerini, başarılarını, kendileri ve engelliler adına kazanımlarını dürüstçe ortaya koyuyor. Denize Doğru'yu çocuk okurların yanı sıra engelli çocuğu olan yetişkinlere ve bu konuda öğrencilerine farkındalık kazandırmak isteyen öğretmenlere de salık veririm.

*Denize Doğru, Ayla Çınaroğlu, Uçanbalık Yayınları, 50s, 2009

2009 - 30 Temmuz

Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki